

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMANUMMER: UTSTRAKT TEOLOGI?

INNHOOLD

Utstrakt teologi / En helhetlig og visuell formidling av kristen tro / Har jeg del i kallet? / Trygghet og utfordring - når gudstjenesten spiller seg i kunsten / Fra bispedømmerådene og Kirke-departementet

SØNDAGSTEKSTEN

10. søndag etter pinse - Even Borch

11. søndag etter pinse - Lise Horn

11. søndag etter pinse - Martin Aalen Hunsager

12. søndag etter pinse - Frode Granerud

Tekstkommentar til prøvemenighetene - Harald Kaasa Hammer

hvordan finner vi de kodene vi trenger for å føle oss trygge

Utstrakt teologi

Jeg leste mye Pippi Langstrømpe som barn. Der er det mye prekeninspirasjon å hente. Pippi laget seg også et helt nytt ord - spunk - og utfordret sine omgivelser med det. Ingen våget å vise at de egentlig ikke ante hva det

var, og ble fulle av rettferdig harme når det viste seg at Pippi heller ikke visste det. Jeg har laget meg et begrep, som jeg forsøker å finne ut hva er: Utstrakt teologi. Hva er det? For meg betyr det å leve og formidle en teologi "med

en utstrakt hånd”, en imøtekommende teologi. En teologi som bestreber seg på å komme i møte de mest sårbare liv og erfaringer. En teologi som øver seg i å være tilgjengelig i andre kanaler, på andre premisser enn kirken har mest tradisjon for. En lære om Gud som gir seg nedslag i en liturgisk, homiletisk og musikalsk praksis som gjør samlingen i kirkerommet ”trygg nok til å kunne utfordre - og utfordrende nok til å være relevant,” som dansekunstneren Margrete Kvalbein sier. Hun arbeider profesjonelt med forholdet mellom kunsten og kirken. I sin artikkel reflekterer hun rundt spenningen i at kunsten, i vår vestlige kontekst i moderne tid, ofte forventes å utfordre og krysse grenser, mens kirken oftere møter en forventning om å være trygg og forutsigbar? Det er vanskelig å være uenig når hun sier at vi har en utfordring i å balansere tradisjonsformidling og trygghets-skaping med det å være relevant og utfordrende.

Hun spør: Når vi kommer til et kirkerom - enten det er til en gudstjeneste eller til en kunstopplevelse, hvordan finner vi de kodene vi trenger for å føle oss trygge - så trygge at vi kan tillate oss å bli utfordret?

Trygghet i møte med kirken og med gudstjenesten kan handle om hvordan vi blir møtt når vi kommer, hvor gjenkjennelig og forutsigbart det er, hvor godt vi blir veiledet gjennom gudstjenesten - men også hvordan prekenforkynnelsen er. Denne gangen har vi fått med et bidrag fra en ung kvinnelig kirkegjenger som jeg har den dybeste respekt for. Hun har lang erfaring fra både statskirke og mer frikirkelige sammenhenger, og utfordrer oss forkynnere på hvordan vi inkluderer mennesker med erfaringer av kronisk sykdom, smerter og begrensninger i vår forkynnelse. Ikke bare når vi formidler trøst og håp, men også når vi bekrefter tro og utfordrer til kall og tjeneste. Hun har både gode og dårlige erfaringer fra mange år i kirkebenken. Hun sier: Jeg har også et ønske om å ta min tro på alvor. Hvordan gjøre det i et begrenset liv? Hun formidler en erfaring av lite hjelp til å anerkjenne det livet hun lever og forme en mulig trospraksis ut fra det. Hun oppfordrer oss til å tegne en vei for tro

også med et liv preget av sykdom og smerter. Og utfordrer oss til ”felles undring over mening, til å slå følge en bit på ”pilegrimsferden gjennom natten”, til en skattejakt i begrensede liv og utrettelig tro på at svarene finnes. I Kristus.” La oss lytte godt.

Skattejakt i liv med noen annerledes forutsetninger enn mange andres - det er også det vårt tredje bidrag denne gangen handler om. Prostikateket Gunn Heidi Dybdahl i Døvekirken er helt nødt til å arbeide svært visuelt med forkynnelsen - og har nå laget et opplegg til inspirasjon for både døve og hørende. Mye sanselig teologi, og et opplegg hvor de bibelske fortellingene hele tiden knyttes tett til barnas hverdagsliv. Når vi rekkede evangeliet på nye og uventede måter, kan det åpne for helt nye innsikter. Det er antakeligvis flere enn jeg som har blitt sterkt berørt av å se bønn og forkynnelse i tegnspråk. Eller dans. Eller bilder. Og selv om dette opplegget er laget til barn, trenger også vi voksne visuelt og sanselig forkynnelse som settes i nær sammenheng med livet vi lever.

Utstrakt teologi. Som strekker seg ut i form, ved å bli tilgjengelig for flere sanser enn ørene. Som strekker seg ut i innhold, ved å inkludere, anerkjenne og ta på alvor andre liv enn det grenseløst friske og aktive. Den utstrakte teologien bestreber seg på å gjøre rommet, handlingen og forkynnelsen trygg nok til at vi tåler å bli utfordret - og utfordrende nok til at det gjør noe med oss. Det krever av oss forkynnere at vi lytter godt til de sårbare erfaringer, og spiller det i vår formidling. Og går på skattejakt i menneskene og kunsten i tillegg til Bibelen og tradisjonen, og lar oss inspirere og utfordre.

Når vi rekkede evangeliet på nye og uventede måter, kan det åpne for helt nye innsikter

SUNNIVA GYLVER
Sunniva.Gylver@oslo.kirken.no

En helhetlig og visuell formidling av kristen tro

Hvordan formidle kristen tro til barn i dag?

AV GUNN HEIDI DYBDAHL, PROSTIKATEKET I DØVES MENIGHET, STAVANGER

Ny tid - nye måter å formidle på

De bibelske fortellingene bærer i seg allmenngyldige sannheter og erfaringer og har derfor talt til mennesker gjennom alle tider, uavhengig av tid og sted. Fortellingene ble imidlertid skrevet i en annen tid og kontekst, og det bør stadig reflekteres over hvordan en velger å overlevere Bibelens tankegods og budskap til barn i en ny tid.

En helhetlig totalformidling i forkynnelsen

Hvordan vi velger å formidle kristen tro og bibelske fortellinger, må altså ses i lys av den tiden vi lever i, og den konteksten budskapet blir formidlet i. Samtidig er det viktig å vite noe om hvordan barn tilegner seg religiøse sannheter og erfaringer.

Religionspedagogene Oddbjørn Evenshaug og Dag Hallen har sett nærmere på barns forutsetninger for å tilegne seg religion. Alt det barnet erfarer gjennom sine opplevelser, vil prege forholdet til de religiøse sannhetene som blir formidlet. Evenshaug og Hallen mener derfor at det er en *total formidling* som gir det beste religiøse erfaringsgrunnlaget for barn, altså at barnet får oppleve religionen på ulike måter og i ulike former og kontekster (Evenshaug og Hallen 1989:115-116).

I en artikkel om *Forkynnelse i møte med en ny tid* skriver Heidi Leganger Krogstad følgende:

”I arbeid med barn, og ikke minst i forkynnelsesarbeid i forhold til barn, bør en våge å arbeide grundig med noe, altså være selektive i utvalg av stoff, slik at det en formidler av kristen tro *ikke* bare inngår i informasjonsflyten. Dersom en ønsker å vise at kristen tro gir ankerfeste for livet i møte med en ny og mangfoldig tid, må en våge å la stoffet synke inn hos barnet. En må sørge for at noen kjernefortellinger og erfaringer bidrar til helhet, sammenheng og ankerfeste. Derfor må en sørge for at det stoffet, de fortellingene, temaene og symbolene en velger ut, har bærekraft faglig sett, altså tilhører kristent kjernestoff. Deretter må en stole på bærekraften i stoffet på en slik måte at en arbeider med dette kjernestoffet fra mange kanter og lar barnet erfare det gjennom alle sanser, ved hjelp av et mangfold av arbeidsformer. En må arbeide til temaet sitter fast i kroppen før en bringer et nytt tema fram.” (Leganger Krogstad 2001:23).

I *Skattjakten - et bibelopplegg for barn i alderen 9-12 år* (Dybdahl 2008) er det nettopp en slik tankegang som ligger til grunn. De enkelte temasamlingene er valgt ut for å gi barna en opplevelse av Bibelens mangfoldighet og åpner opp for møter med noen av Bibelens sentrale

personer og fortellinger. Den enkelte bibelfortelling blir belyst fra forskjellige sider, gjennom ulike aktiviteter og arbeidsformer i løpet av samlingen. Samtidig utgjør samlingene en helhetlig sammenheng og kjerne av bibelfortellinger. Skattejakten skal gi hjelp til å se sammenhenger, både i Bibelens store fortelling og i eget liv.

Bibelopplegget Skattejakten består av 24 samlinger med sentrale bibelfortellinger fra hele Bibelen. Alle samlingene har vært gjennomført med barn i alderen 9 - 12 år. Barna har gitt uttrykk for at opplegget har vært spennende, varierende og interessant.

På hver samling har vi startet med at barna har lett etter et lite skrin som er gjemt et sted i kirken. Når skrinet er funnet, åpner vi det i fellesskap. I skrinet ligger det en liten ting som har med dagens tema å gjøre. Så setter vi oss rundt den store skattekista. Lederen tar opp ulike ting fra skattekista, og gjennom disse tingene fortelles dagens bibelfortelling i dialog med barna. Barna er alltid nysgjerrige på hva som er i skattekista, og spenningen brukes til å drive fortellingen fremover. Det er en metode som er veldig god, og som kan brukes både ved andakter, bibeltimer, på leir og i barneklubb. Etterpå får barna lage eller gjøre noe i fellesskap, som konkretiserer bibelfortellingen ytterligere. Så er det måltid og litt luft ute. Når vi har kommet inn igjen, får barna lage en ting som de tar med seg hjem. Tingen er også relatert til bibelfortellingen og kan hjelpe barna til å huske fortellingen, og til å prate med foreldrene om den. Under denne sekvensen prøver vi også å relatere fortellingen til barnas liv og hva den kan bety for dem. Vi avslutter samlingen med å åpne Det hemmelige skrinet, som har mange rom. Hver gang finner barna en ting eller utfordring som kan skape refleksjon og ettertanke.

Tilknytningen til eget liv - livstolkning

Når det gjelder barnas kobling fra fortelling til eget liv, skriver Krogstad at: "Barna trenger at stoffet dveles ved og behandles i dybden, slik at det blir fundert. Det gir et fundament i form av en grunnmur, men de trenger også å få stoffet forankret i virkeligheten de lever i. Det betyr at grunnmuren må plasseres inn i et terreng,

med andre ord at sammenhengen mellom en religiøs virkelighetsforståelse og livet som leves må tydeliggjøres." (Leganger Krogstad 2001:26)

Noe av det mest sentrale i Skattejakten er sammenhengen mellom bibelfortellingen og barnas liv. Målet er at de skal komme inn i fortellingen og leve med i den, slik at de kan ta den med seg og anvende den i eget liv. Denne prosessen er en viktig del av utviklingen i barnas trosliv. Derfor arbeides det alltid først med innholdet i bibelfortellingen, og deretter med fortellingens relevans til barnas liv og hverdag. Slik kan troen integreres i barnas liv og oppleves som meningsfull og relevant. Det er i samspillet med de ytre erfaringene at troen kan prøves og leves ut. I skjemaene som følger de ulike temasamlingene i Skattejakten, finnes et eget punkt som heter *Livstolkning - samtale*. Under dette punktet får en tips til hvordan en gjennom samtale med barna kan finne linker fra bibelfortellingen til barnas liv og hverdag.

Det visuelle og konkrete uttrykket - hele mennesket i fokus

Det visuelle og konkrete uttrykket er en viktig del av Skattejaktens metodikk. Bruken av bilder, ting og symboler er en nøkkel til å formidle og jobbe med bibelfortellingen på en god og levende måte. Barna deltar med hele kroppen; de kan se på tingene, de kan lukte (f.eks. røkelse, myrra, olje og eddik), de kan kjenne på formen på tingene, de kan lytte til ordene/se på tegnene og samtale om tingene som er knyttet til bibelfortellingen, de kan bruke kroppen ved å dramatisere og leke fortellingene, og de får være med å skape nye ting i form og farge, både individuelt og sammen med de andre barna.

Bildene, tingene og symbolene gjør det lettere for barna å huske fortellingene, fordi de kan se tilbake på tingene og koble dem med innholdet i fortellingen. Det er imidlertid viktig at de konkrete tingene ledsages av ord som binder fortellingen sammen og skaper mening i den. Samtalen med barna om hva tingene betyr og symboliserer, blir derfor viktig for oppfatningen av fortellingen og relevansen til eget liv.

En visuell kirke til inspirasjon for andre

Skattejakten er utarbeidet i en døvekirkelig kontekst, men er tatt i bruk i flere hørende menigheter med god respons. Hvorfor det? Mye tyder på at nettopp det visuelle perspektivet, der barna får oppleve med øynene og ikke bare ørene, gjør opplegget interessant og meningsfullt for barna. Gjennom det barna ser, hører og gjør får de skape sine egne religiøse bilder og erfaringer i møte med bibelfortellingen. Barn i dag er så vant til det billedlige medium at de nesten ikke oppfatter på andre måter enn gjennom det visuelle. Dette må en ta hensyn til i formidlingen av kristen tro til barn i dag.

Døvekirken har lange tradisjoner for visuell formidling, først og fremst gjennom døves eget språk, tegnspråket. Tegnspråk er ikke et skriftlig språk, men et visuelt og muntlig språk. Tegnspråkets muntlige form krever at fortelleren har gjort fortellingen eller teksten til sin egen, og i fremføringen har den i seg og kan formidle den umiddelbart. På denne måten skapes en spesiell og unik kontakt med deltakerne, fordi blikkontakten opprettholdes gjennom hele fortellingen, og innholdet kan gjøres visuelt og levende.

Tegnspråkpoesi er et eksempel på en formidlingsform som brukes i ulike sammenhenger i Døvekirken. Tegnspråkpoesien når hjertet på en måte som verken ord eller tegn alene kan gjøre. Når poesien berører evan-

geliets kjerne, oppstår kontakt med det hellige. Dans, drama, teater og pantomime er andre uttrykksformer som bærer i seg tegnspråklige elementer, og som Døvekirken har lange og gode tradisjoner med.

Hørende som får oppleve poesi, liturgisk dans i form av moderne ballett og formidling gjennom tegn blir, ofte svært rørt og beveget. Mange melder tilbake at det var en sterk opplevelse, og at de fikk en helt ny erfaring og oppfatning av bibelfortellingen/det som ble formidlet. Dette kan være uttrykk for flere ting, men er sannsynligvis en "hunger" i folket etter visuelle uttrykk som trossmessig berører dem på en ny og annerledes måte. Døvekirken er en ressurs i Den norske kirke når det gjelder visuell formidling og teologi. Det blir spennende å se hvordan disse visuelle uttrykksformene kan utvikles i tiden fremover, og i formidlingen av kristen tro til barn og unge i hele Den norske kirke.

Litteratur

- Dybdahl, Gunn Heidi: *Skattejakten - et bibel-opplegg for barn i alderen 9-12 år*. Bibelselskapet 2008
- Evenshaug, Oddbjørn og Hallen, Dag: *Barnet og religionen*. Universitetsforlaget 1989
- Evenshaug, Oddbjørn og Hallen, Dag: *Barne- og ungdomspsykologi*. Gyldendal forlag 1991
- Leganger-Krogstad, Heid: *Forkynnelse i møte med en ny tid* i boken *Himmel over livet*, IKO-forlaget 2001

Har jeg del i kallet?

AV ANONYM

Jeg skriver om en kirke jeg er veldig glad i, og en kirke jeg tilhører. Jeg skriver og utfordrer kristne jeg vet er både velmenende, gode, og som er mine venner. Mitt liv som ung voksen har ikke vært gjennomsnittlig eller i nærheten av det jeg hadde håpet på. Livet har blitt begrenset av en skade jeg fikk i begynnelsen av 20-årene, som har ført til sterke, langvarige smerter. Perspektivene har blitt annerledes, andre prioriteringer har tvunget seg frem; jeg har måttet finne en ny måte å leve på - og å tro på. Jeg har gått jevnlig på gudstjenester både før og etter skaden. I kirken og i det kristne miljøet har jeg funnet livsmot, men jeg har også gått derfra motløs, følt meg mindreverdig, følt at jeg har falt utenfor kallet.

Jeg har vært aktiv i karismatiske bevegelser både innenfor og utenfor Den norske kirke, der det har vært mye flott lovsang. Dette burde det vært oppbyggelig å være en del av og være vitne til. Jeg blir mest trist, og det har hendt at jeg har gått gråtende ut. For det første er musikken altfor høy for et menneske med konstant hodepine. Men mest av alt blir jeg trist fordi jeg ikke klarer å ta del i inderligheten. Den sprudlende gleden. Overgivelsen. Jeg føler absolutt ingen ting når jeg synger lovsang. Jeg klarer ikke å bli en del av den. Jeg synger, men bruker så mye energi på å synge "på tross av", at lovsang i stor grad oppleves som kampsang. De gode følelsene er det dermed lite kapasitet til. Da er det lett å oppleve seg selv som en mislykket

kristen. Hvorfor opplever ikke jeg ånden? Hvorfor blir ikke jeg oppbygget av lovsangen?

Jeg opplever ikke at det å prise Gud i seg selv er spesielt utfordrende. Det er sant at mennesker med tunge liv i perioder kan synes det er vanskelig å skulle prise Gud, men er det kanskje like sant at det kan være lettere? For meg er det helt nødvendig å holde fast på, lete etter og ære det sanne, det vakre, det gode - som jeg tror er Gud. Derfor synes jeg det er flott å synges gloria i kirken. Jeg kan da kjenne at det rører ved en liten streng i meg, og kan glede meg over det i stedet for å føle meg mislykket fordi gleden ikke bobler. Jeg blir mer og mer glad i liturgien. Jeg finner hvile i de faste leddene, de faste bønnene og i nattverden. Tidebønner opplever jeg også som veldig vakkert, der jeg stille kan være en del av "ditt folk (som) i vekselsang deg priser for nattens ro og dagens glans".

I menigheten jeg har tilhørt, har det blitt snakket mye om at vi må ta vår tro på alvor. Det er en god utfordring. For meg har det vært vanskelig at eksemplene på hvordan vi praktisk kan vise at vi tar troen på alvor, har vært oppgaver det for meg har vært umulig å gjennomføre. Jeg kan ikke melde meg inn i flotte, meningsfulle tjenestegrupper, jeg har i perioder hatt nok med å gå på butikken. Å fortelle mennesker på min vei om Jesus, er ikke lett når jeg ikke har ord, når troen mest er et stumt blikk på Jesus. Jeg kan gå på guds-

tjeneste, men det tok lang tid før jeg klarte å sitte helt til slutten. Faste bønnerutiner er glimrende, men lær meg først hvordan jeg kan be når smertene gjør det vanskelig å holde en klar tanke. Om jeg hadde fortalt dette til lederne i min menighet, så ville de helt sikkert sagt at det var helt greit at jeg ikke gjorde noen ting - at jeg kan hvile i deres bønn og være med på det jeg klarer. Takk.

Problemet er likevel ikke løst. Jeg har også et ønske om å ta min tro på alvor. Hvordan gjøre det i et begrenset liv?

For meg var det et gjennombrudd da jeg møtte begrepet "den elskende vilje". Johannes av Korset skriver om det. Tidligere har jeg tenkt at mens det følelsesmessige er noe varmt, så er viljen noe kaldt. Jeg opplevde tanken om at også viljen kan være elskende, som befriende. Med viljen min kan jeg elske både Gud, menneskene rundt meg og verden. Om jeg ber faste bønner hver dag år etter år, så er det også en form for inderlighet. Om jeg velger å gå på gudstjeneste og ta del i liturgien hver søndag, så er det en del av min trosbekjennelse. Om jeg velger å tro at alt som er godt, sant, vakkert og ekte i verden, er Gud, og om jeg velger å fokusere på det, lengte etter det, lære om det, gjøre mitt beste til både å bli påvirket av det og bidra til det, så er en del av min lovprisning og tilbedelse.

Jeg opplever det vanskelig å forsvare meg mot velmenende kristne som sier at "om jeg bare lot Jesus slippe til," så vil jeg bli frisk igjen. Det er vanskelig å skulle forsvare et liv jeg ikke har valgt. Det er vanskelig å skulle forsvare gledene i det, mitt forsøk på finne mening og forsvare at jeg har del i kallet. Bønnen "la din vilje skje", kan ikke bes med annet enn en elskende besluttsom vilje. Det koster mye å be den, og jeg må jevnlig jobbe med meg selv for å fortsette å gjøre det. Da jeg var yngre, husker jeg vi i ungdomsgjengen var bekymret for at Gud skulle kalle oss til misjon i Sibir eller i Afrika. Jeg ser og anerkjenner at det er et kall som koster, men det ville også vært et lite eventyr. Hva ville jeg svart om Gud hadde holdt mitt liv opp for meg, bedt meg leve det for ham og gitt meg et reelt valgt om å svare nei?

Ei venninne spurte meg i fjor på denne tiden av året, om jeg trodde at det var mitt kall å leve med mine smerter. Jeg sa til hennes lettelse

nei. Denne samtalen satt seg fast i meg, og jeg gikk og tenkte på den i lang tid. Nå ville jeg svart annerledes. Jeg ville sagt ja, akkurat nå er dette mitt kall. Jeg ville sagt ja fordi jeg tror det er alle menneskers grunnkall å leve. Det eneste livet jeg i dag kan velge å leve, er et liv som er begrenset av smerter. Dette livet krever all min energi og all min kreativitet for å være levelig. Jeg ber daglig om at Gud skal gjøre meg frisk, og tror at Gud kan om han vil. Inntil det skjer, så er jeg kalt til å leve livet slik det ser ut nå i etterfølgelse, tro, håp og i undring og leting etter både små og store kall. Det er Teresa har sagt at "ikke alle kan gjøre store ting, men alle kan gjøre små ting med stor kjærlighet." Jeg tenker det er en utfordring vi alle kan finne vårt kall innenfor.

Om jeg lever et velsignet liv? Hva vil det si? Når det sies at "jeg har blitt velsignet med god helse," betyr det at man ikke er velsignet når helsen svikter? Eller uttrykk som "denne jobben er en velsignelse", er man da ikke velsignet når sykemeldingsperioden har blitt lang? Eller uttrykk som "jeg hadde virkelig englevakt"; var englene da fraværende da det gikk galt?

Det går i riktig retning. Jeg blir sakte litt friskere. Jeg er igjen i jobb, om enn noe redusert. Jeg har mer energi til det sosiale livet. Jeg klarer å sitte en hel gudstjeneste. Ei venninne utbrøt en kveld: "Nå begynner du endelig å få et liv igjen!" Jeg skjønnte at uttalelsen var et forsøk på å dele min glede over litt færre begrensninger; hun mente det bare godt. Derfor smilte jeg og bekreftet det. Samtidig kjente jeg at jeg ble sint. Jeg har virkelig hatt et liv hele tiden. Det har kjentes minst like reelt, om enn til tider uønsket. Kirken har tradisjonelt vært flinke til å kjempe for menneskelivets verdi fra fødsel til død, men kanskje har fokuset i kampen i for stor grad vært knyttet til de store kampsakene? Jeg oppfordrer herved til kamp for å få fjernet uttrykk som "det er ikke noe liv" og "det er et stusselig liv" fra språket. Samtidig oppfordrer jeg til felles undring over mening, å slå følge en bit på "pilegrimsferden gjennom natten", en skattejakt i begrensede liv og utrettelig tro på at svarene finnes. I Kristus.

Trygghet og utfordring - når gudstjenesten speiler seg i kunsten

AV MARGRETE LÜTHJE KVALBEIN

Hva slags strategier bruker kunstnere og gudstjenestearbeidere for å gjøre en samling i et kirkerom trygg nok til å kunne utfordre - og utfordrende nok til å være relevant?

Under *Verksted på Vollen 2009: Liturgi = handling - perspektiver på kunst, kropp og gudstjenesteliv* ble Den Norske Kirkes gudstjenestereform satt i sammenheng med Kirkens kulturmelding, *Kunsten å være kirke* (2005). Kunstnere og gudstjenestearbeidere møttes på Granavollen en helg i mars, og gjennom praktiske verksteder, foredrag, forestillinger og andre samlinger i kirkerommene ble spenninger og muligheter utforsket og oppdaget. Ettersom deltakerne hadde med seg ulik ballast i form av mer og mindre erfaring med gudstjenester og kunstopplevelser, ble helt basale forhold satt under lupen: Når vi går inn i et rom sammen med andre mennesker, er vi alltid på jakt etter nødvendige koder. Hvordan oppfører vi oss her? Hva kan jeg vente meg å bli utsatt for? Kan jeg ha tillit til dem som har forberedt denne opplevelsen? Kan jeg håpe på noe som gir mening og næring til livet mitt?

Dialogteolog Anne Anita Lillebø poengterte denne tillitsdimensjonen i gudstjenesten i sitt innlegg under verkstedet. Hun spurte om ikke vi har med oss så enorme forventninger til at opplevelsen i kirka skal gi (en bestemt)

mening, at vi kanskje er forhåndsdisponert til å bli såra av dårlige gudstjenester? Har kunsten et privilegium i form av en annen type åpenhet i publikums forventning? Det er kompliserte spørsmål som dukker opp når gudstjeneste og kunstopplevelse speiler hverandre. Denne artikkelen kan naturligvis ikke svare på spørsmål om kunstens og kirkas identitet, men noen refleksjoner fortjener å festes i skrift:

Kunst og kirke - hvor går grensen?

Grenser er ikke evige, stabile størrelser. Grenser tøyes, sprenges og perforeres til stadighet. Når tider og mennesker forandrer seg, forandrer grenser seg. Når nye grupper inntar gamle, etablerte områder, blir grensene utfordret. Gudstjenesten har alltid vært en arena for grenseflytting - som tilsvarende på menighetenes behov i ulike tider. Kunstuttrykkene er integrert i gudstjenesten på flere nivå, og når grenser flyttes innen kunstfeltet, vil det påvirke gudstjenesten også. Samtidig er kirkerommet en arena der de aller fleste intuitivt merker at her finnes det "visse grenser". I en viss forstand er det kirkas mandat å være "treig" når det gjelder å flytte grenser. Rollen som tradisjonsforvalter gir kirka merkbare varsomhetsregler. Men å si at kirkerommet har *klare* grenser, ville være å ta hardt i. Klare for hvem?

Fordelen med relativt stabile grenser, er trygghet for dem som kjenner grensene. Innenfor tryggheten oppstår en egen frihet. Grenser står ikke i motsetning til frihet. Grenser som ikke kjennes, forstås eller aksepteres kan likevel skape utrygghet. Urime-lige grenser kan gi grunnlaget for overgrep, enten grensene er for vide eller for trange.

På Verksted på Vollen beveget vi oss langs grensene for hva som kan oppleves som akseptabelt for et kirkeroms uttrykk. Hva med brå, kraftige bevegelser? Hva med støy og skrik? Hva med omflytting av inventar? Hva med full taushet - ingen ord, bare pust, bevegelse, nærvær? Samtidig var ønsket å søke inn mot kjernen av hva det er som gir mening når en oppsøker et kirkerom. Gudstjenestearbeidere og kunstnere som arbeider i kirkerom trenger å undersøke i *praksis* hva det er å handle sammen innenfor kirkas fysiske og opplevde grenser. Vi trenger å utforske hva det kan bety at Ordet kirka skal formidle ikke bare er ord, men også handling og bevegelse. Da må de fysiske og opplevde grensene i rommet utfordres.

Finnes det kriterier for når det er godt for mennesket at grenser flyttes? - og for når grenser skal vernes om? Kunsten og kirka har ganske ulikt utgangspunkt i sine relasjoner til grenser:

Kunsten i vestlig kontekst på 2000-tallet har flere årtiers historisk ballast på at grenser SKAL utfordres, krysses, sprenges og tøyes. Grenser i forhold til sjanger, konvensjon, sosiale koder og tabuer blir satt under lupen i den moderne kunsten. "Kunst er alltid et eksperiment," vil den samtidsorienterte kunstneren si. Et element av uforutsigbarhet og risiko må være en del av den kunsten som ønsker å være mer enn borgerlig selvbe-kreftelse.

Til og med den kunsten som definerer seg innenfor en sjanger - for eksempel kirke-musikk, vil måtte søke mot noe fornyende, gresssprengende for å ha gjennomslagskraft og gjøre krav på oppmerksomhet. Kunsten er et utfordringsprosjekt og et samtidspeil.

Dette er vel å merke noe annet enn å si at kunsten "skal provosere". Som aktiv danse-kunstner tolker jeg kunstens utfordringsprosjekt som en oppfordring til å være radikalt

ærlig i møte med det materialet jeg til enhver tid arbeider med. Som kunstner *kan* det bety at jeg må bryte med visse konvensjoner, men jeg *må* det ikke.

Kirkelivet i vestlig kontekst på 2000-tallet opplever sin tidligere maktposisjon truet, og mange blir "grensevoktere" i en slik situasjon. Kirka skal oppleves som trygg og forutsigbar. Den får en utfordring i å balansere tradisjons-formidling og trygghetsskaping med det å være relevant og tydelig i en tid der kirken har mistet makt og innflytelse i forhold til tidligere. En kirke som forkaster sin tradisjon, er like irrelevant som en kirke som nekter å ta inn over seg en endret kontekst.

På en annen måte enn kunstfeltet har kirka et definert referansegrunnlag å forholde seg til i sin virksomhet: En autoritativ tekstsamling - Bibelen, bestemte bygninger som fungerer som samlingssteder og bestemte strukturer for autoritet og arbeidsdeling. Kirka har kjerne-funksjoner som skal ivaretas: Overgangsriter og fellesskapsriter, diakoni, forkynnelse og trosopplæring. Kirkas kunstformidlingsrolle kan godt sees som en forlengelse av disse opp-gavene. I Kirkens kulturmelding hevdes det at kunsten er relevant både som "speil" og som kompetansekilde for kirka, og jeg mener det kan gjelde innenfor både liturgisk liv, for-kynnelse, opplæring og diakoni.

Om kunsten er et utfordringsprosjekt og et samtidspeil, så er kristendommen etter min tolkning et prosjekt som handler om trygghet, fellesskap og håp basert på Jesu gjerning i historien og Skaperens og Åndens arbeid i skaperverk og mennesker. Her er det rom for et rikt register av kunstuttrykk *innfor* en forståelse av kirka som Kristi kropp på jord. Etter århundrer med stor avstand mellom kunst og kirke, har vi imidlertid dårlig trening i å romme både teologi og kunstfaglighet i samme virksomhet. Som en av dem som forsøker å gjøre teologi og kunst i samme bevegelse, opplever jeg at både kunstnerkolleger og kirkefolk spør om jeg ikke blir tvunget til å gjøre vold på kunstens og/eller kirkas idealer.

Mening, individ og fellesskap

Både kunsten og kirka arbeider med *mening* - ikke i den forstand at det skal dekodes en bestemt betydning ut av opplevelsene, som er

tilgjengelige i kirke og kunstfelt, men i den forstand at verken kunstfelt eller kirke kan overleve uten at virksomheten *oppleves meningsfylt*. Med *mening* her mener jeg både de nærende, inspirerende opplevelsene og de utfordrende, "konstruktivt ubehagelige". Meningsopplevelser som ikke lar seg verbalisere eller "plassere", hører også med til det registeret av handlinger og inntrykk som kirkefolk og kunstnere arbeider for å tilrettelegge i kirkas rom.

Som "leverandører av meningsopplevelser" er både kunstnere og gudstjenestearbeidere i en eller annen forstand "forkynnere". En av de mest merkbare ulikhetene mellom et kirkerom og en kunstinstitusjon er imidlertid om "forkynnelsen" er en sak mellom individer, eller om det er en kollektiv oppgave. Jeg mener det er forskjell på å uttrykke seg kunstnerisk i et rom der noen jevnlig ber, døper sine barn og spiser nattverd sammen, og i et rom som er bygget for at den individuelle kunstner skal få uttrykke seg fritt - i hvert fall dersom en betrakter rommet som mer enn en kulisse. Kirkerommet vil alltid utfordre den individuelle kunstneren i forhold til et sterkt fellesskapsideal. Det ligger i rommet - i utformingen og bruken av det. Vi kan gå langt i å "viske ut" kirkas kirkekarakter gjennom podier og lyssetting, inngangsbilletter og andre koder, men jeg tror det er vanskelig å komme bort fra at kirkerommet er bygd for å reflektere Kirka med stor K.

I kirka finnes det et uttalt "vi" - enten som alle Guds skapte mennesker eller som medlemmer av et trossamfunn. I kunsten er "vi" langt mer bevegelig, udefinert. Kirkas problem i møte med kunsten er ofte at "vi" avgrensens til menighetskjernen som definerer de sosiale kodene i kirka, og at en dermed "glemmer" at menigheten er alle dømte. Ja, i den lutherske kirke har vi til og med en tanke om et allment prestedømme. Dette gjør praktisk-kunstneriske avgjørelser om hva som er "tillatt" i kirka, til en svært kompleks sak, sett fra et teologisk ståsted.

Trygghet og utfordring

Når vi kommer til et kirkerom - enten det er til en gudstjeneste eller til en kunstopplevelse, hvordan finner vi de kodene vi trenger for å føle oss trygge - så trygge at vi kan tillate oss å bli

utfordret? Dette spørsmålet er særlig viktig nå mens liturgier fornyes og kunstnere i større grad enn før slippes til i kirkerom. Begge bevegelsene kan komme til å kreve mer av publikum/menighet som *deltakere*. Noen vil si at det ligger en vesensforskjell mellom gudstjeneste og kunstopplevelse i graden av deltakelse: Et publikum er passivt; menigheten er deltakende. I vår tid er dette likevel vanskelig: Jeg har besøkt en rekke kunsthendelser som har aktivert meg - fysisk og mentalt, og mange gudstjenester kan være svært passiviserende.

Gudstjeneste og kunstopplevelse er ulike fenomen, men har så mange felles mål og midler at de tåler og trenger sammenstilling. Under Verksted på Vollen fikk vi *noen* praktiske erfaringer med hva kirka tåler av kunsten, og hva kunsten tåler av kirke, men her er det store felt som venter på oppmerksomhet.

I en tid der vi ikke lenger kan forutsette at gudstjenesteformen er kjent for "folk flest", vil både det nyskapende og det tradisjonelle risikere å såre enkeltmennesker. For egen regning vil jeg si at få ting provoserer meg så sterkt som når kirka tar brodden av sine egne fortellinger og kjedeliggjør sitt eget materiale. Samtidig er kirka en unik og verdifull samfunnsarena nettopp gjennom sitt forutsigbare og repetitive liturgiske liv.

Jeg har ikke svart på spørsmålet mitt i ingresen: Hva slags strategier bruker kunstnere og gudstjenestearbeidere for å finne balansen mellom trygghet og utfordring? Sjekk selv, neste gang du har anledning!

Margrete Lüthje Kvalbein (f. 1976) er danserkunstner, MA-student i kristendom og bestyrer for S-laget - sted for samvirkekunst på Granavollen www.s-laget.no. Hun var initiativtaker og prosjektleder for Verksted på vollen 2009 www.verkstedpavollen.no, og driver virksomheten [margogbein](mailto:margogbein@bein) www.margogbein.no. Hun har danske-kunstnerisk erfaring fra ca 40 ulike kirker og skriver MA-oppgave om scenekunst i kirkerom på Teologisk Fakultet, UiO.

SØNDAGSTEKSTEN

Even Borch, Lise Horn, Martin Aalen Hunsager og Frode Granerud

10. søndag etter pinse

9. august 2009

Preiketekst: Salme 8,4-10

Lesetekstar: 1 Kor 3,10-17; Matt 25,14-30

Å bli liten på ein god måte.

Når eg er ute i den vakre nordnorske naturen som eg er så heldig å få leve i, så har eg ofte denne spesielle kjensla av å vere liten på ein god måte. Skaparverket er så stort og overveldande. Eg er berre ein bitteliten prikk i det heile, men akkurat det kjennest godt. Som eit lite menneske kan eg innordne meg naturen og bli del i noko stort og godt.

Salme 8 uttrykker noko av den same spenninga mellom det å vere liten i det store skaparverket og det å vere stor som menneske, krona på verket. Når eg ser himmelen, månen og stjernene, ja, eg kunne føye til, fjord og fjell, holmar og hav, då blir mennesket lite. Men nettopp det vesle mennesket er i Guds omsorg. Og salmen stoppar ikkje med det. Det vesle mennesket er lite ringare enn Gud. Mennesket er sett til herre over skaparverket.

Det er ein spenst i salmeteksten som kan ta pusten frå nokon og einkvar. Om eg tenker meg sjølv inn i salmen, så blir eg reint svimmel, nesten litt flau. Eg kjenner at den sindige teologen i meg får lyst til å tolke teksten litt meir ned på jorda.

Kan hende skulle vi denne augustsøndagen la det stå til og halde ei preike der både predikant og tilhøyrarar kunne bli svimle.

Lovprising av skaparen.

Salme 8 er ei dei mange salmane i GT som har lovprising av skaparen som tema. Grunngevinga for lovprisinga er kosmisk. Himmell, måne, stjerner, alt er Guds verk. Men frå det kosmiske går salmisten rett til det personlege - til mennesket. Og mennesket blir plassert i rolla som skaparverket sitt sentrum. På ein måte passar denne teksten til kyrkja sitt miljøengasjement. Alt er skapt av Gud og tilhøyrer han. Samstundes er salmen litt kyrkjepolitisk ukorrekt. Det å vere herre over skaparverket kan lett bli misbrukt til utnytting og øydelegging av naturen. Historia viser at dette til fulle har skjedd. Men nettopp ordet "Herre" gjev oss sjansen til å gå inn på det ansvaret som følgjer med det å vere herre.

Salme 8 knytter Gud på ein direkte måte til naturen. Gud er ikkje først og fremst noko andeleg, men skaparen av den fysiske verda som vi lever i og er avhengige av.

I nokre religiøse tradisjonar er det helst slik at Gud blir oppfatta som mektig og verdig lovprising når han bryt naturlovene. Jo fleire og større under ein kan vise til, dess større blir Gud. I vår salme blir skaparen hylla, ikkje fordi han bryt naturlovene, men fordi han utfaldar seg i naturen. Det er berre å gå ut av døra, opne sansane på vidt gap, så opplever vi Guds nærver over alt og heile tida. Blomstene som også i år sprang ut i prestegardshagen, det skrikande måseparet på taket, som strevar med å få ungane sine velberga ned på plenen,

solnedgangen over Ylvingen, som er like vakker i år som i fjor. Alt ropar ut at skaparen lever, og at hans ande framleis er i skaparverket og fornyar det. Ja, om eg ikkje orkar å gå ut av døra, men lar kroppen falle ned i godstolen for å lese avisa, så held Gud også stolen saman slik at eg på ein måte kan sitte på Guds fang.

Kva er da eit menneske ?

Ordet for menneske som blir brukt i v 5, er *enosh*, eintal av det meir vanlege *anashim*. I motsetnad til ordet *ish*, som meir blir brukt om mennesket som tenkande åndsvesen, betyr *enosh* menneske som døydeleg, forgjengeleg. I vers 5 blir det brukt saman med *ben adam*. Det betyr menneskeson eller rett og slett menneske som er laga av/i slekt med jorda - *adama*. Begge desse orda, som i den norske omsettinga blir til "menneske og menneskebarn", er uttrykk for det jordisk og skrøpelige ved mennesket. Desto større blir da kontrasten når det i v 6-9 blir løfta opp nesten på nivå med Gud sjølv.

Ofte blir kyrkja kritisert fordi vi snakkar for lite om kor stort og fint mennesket er. Vi er alt for opptatt av mennesket som syndig. Salme 8 gjev oss sjansen til å løfte fram mennesket som det største i skaparverket. Men det er ikkje noko overmenneske som blir teikna for oss. Tvert imot er det jord-mennesket, Adam som får livs-anden pusta inn av Gud. Dersom skaparen trekker anden sin tilbake, er vi berre støv. Det er heller ikkje det sterke eller vellukka mennesket som får ansvaret med å vere herre over skaparverket. "Jord-mennesket" er bærer av sjukdom og alt det som mennesket kan og må bære. Lov-prisinga går unnsatt til Gud, ikkje til oss. Vi er himmelvidt unna jubelen frå ein fotball- eller olympisk arena.

Ordet "Menneskeson" kjenner vi som ein messiansk tittel med bakgrunn i danielsboka. Den norske omsettinga bruker det nøytrale "menneskebarn" og legg ikkje noko føring for ei messiansk tolking. Eg syns likevel det er spennande å sjå tilbake på salme 8 i lys av kristushendinga. Det er lettare forstå å mi kjensle av å bli svimmel, dersom eg i det bildet som blir teikna av mennesket i Salme 8, også kan skimte konturane av Messias, den nye Adam. Den nye Adam er jo også jordisk (*adama*) og skrøpeleg som fullt og heilt men-

neske. Samstundes er han Herre. Alt er lagt under hans føter.

Til preika;

Dei andre tekstene for tiande søndag etter pinse handlar i hovudsak om å forvalte rett det ein har fått. Same tema har kollektbøna. Salme 8 kan også fungere godt som utgangspunkt for ei preike om forvaltning. Men eg opplever heller teksten vår som eit korrektiv til ei eindimensjonal preike om å ta vare på skaparverket. Slike preiker blir lett moralistiske, og eg må innrømme at eg er forferdeleg lei forkynning som stort sett berre gjev tilhøyraren dårlig samvit.

Eg trur eg ville prøve å ta kyrkjelyden med ut i vår storslåtte natur. Kan hende er dette dagen for friluftsgudsteneste! Eg ville prøve å dele erfaringa om at det er godt å kjenne seg liten i Guds store skaparverk. Det er godt å kjenne seg liten fordi ein ikkje treng å vere Vårherre. Og når eg oppdagar den tilliten Gud har vist meg ved å sette meg til herre over det Gud har gjort med sine hender, så blir eg både glad og litt redd. Tilliten frå Gud gjev meg tru på at eg er verdt noko, og at eg har ein plass i verda, som berre eg kan fylle. Og når eg blir overvelda og engsteleg, ser eg meg om etter ein som kan halde handa mi og leie meg skritt for skritt.

Bildet som blir teikna av mennesket, er så fantastisk at eg får problem med å sjå meg sjølv i det. Det er på ein måte mange nummer for stort. Men akkurat det gjer at eg ser konturane av ein annan i bildet av meg sjølv. Eg ser den nye Adam, Menneskesonen, Kristus. Det gjev håp og trøyst og hjelper meg til å sjå evangeliet i Salme 8, ikkje berre ansvaret og utfordringa til idealistisk aktivitet.

EVEN BORCH
Prost i Sør-Helgeland

Ved et skjebnens lune - eller kanskje helst ved guddommelig inspirasjon - er det to av våre medarbeidere som har levert tekstgjennomgåelse til neste tekst. Vi synes de på en god måte utfyller og supplerer hverandre, og har derfor valgt å trykke begge.

Redaksjonen

II. søndag etter pinse

16. august 2009

Luk 19,41-48

Jer 18,1-10

Rom 9,1-5,10,1-4

Til dagen

Denne søndagen blir det satt et spesielt fokus på Guds folk Israel. Folket blir holdt fram som et negativt eksempel på forfall og forherdelse. Jerusalem, byen som var en viktig del av folkets identitetsmerke, ble årsaken til sorg for Jesus da han kom til byen i forbindelse med påskefesten. Folkets svik og frafall ville føre til byens fall. Og tempelet, der Gud på en spesiell måte hadde tatt bolig, var blitt misbrukt, og Jesus raste over det han så.

Men denne dagen blir også Guds folk holdt fram som et positivt eksempel på hvordan Guds nåde varer evig. Israelfolket var hans store glede, men de var også til stor bekymring og smerte, for de vendte seg bort fra ham. På tross av dette ga han ikke opp sitt folk. I likhet med en pottemaker som mange ganger må begynne forfra med leireklumpen for å forme det han hadde tenkt, vil Gud gi sitt folk en ny start hver gang det går galt.

Til teksten

Den siste delen av Lukasevangeliet (fra 18,31) innledes med at Jesus taler om sin lidelse, død og oppstandelse. Geografisk er Jesus og hans disipler nå konkret på vei opp til Jerusalem, til feiringen av påskefesten. Midt i kapittel 19 er vi i palmesøndagens hendelser med eselet og Jesus som ydmykt rir inn i byen. Eselolen vitner om at Jesus nå var klar til å stå offentlig fram som Messias, for det var profetert at nettopp Messias skulle ri på et esel. Dette frambrakte begeistring hos alle som var i nærheten, og Jesus ble hyllet som en konge der han red mot Jerusalem. Stemningen var høy. Folkene fulgte etter Jesus, og noen skar greiner av

trærne som de la på veien. Andre tok kappene sine og la foran ham der han red.

Da de kom nærmere og fikk øye på selve byen, brast Jesus i gråt. Det var det han så da han tenkte på Jerusalem, som fikk ham til å gråte. Flere ganger i løpet av sitt virke hadde Jesus vært i Jerusalem. Han hadde forkynt for dem som holdt til der; han hadde formant, tuktet og lokket dem - men de tok ikke imot ham. Og Jesus visste med seg selv at annerledes ble det ikke denne siste gangen han kom til dit. Kontrasten må ha vært enorm i forhold til dem som umiddelbart hadde reagert med jubel da han satte seg opp på eselryggen. De hadde sett hvem han var - han var deres konge og frelser. Jerusalem derimot tok også denne gangen imot Jesus med vantro og hat. Vår tekst avslutter med bemerkningen om at de religiøse lederne fulgte med ham og gjerne ville få ryddet ham av veien. Disse gruppene, blant annet overprestene og de skrifflærde, representerer på en særlig måte motstanden mot Jesus. Jerusalem som begrep, får menneskelige ansikter hos disse lederne.

Jesus så at han red inn i en by som ikke visste sitt eget beste. De kjente ikke til hva som ville tjene til fred. Derfor kom Jesus med de harde ordene der han forutsa Jerusalems fall. Fred i Jesu øyne var i første rekke avhengig av at de kjente ham som Guds utsendte og tok imot ham. Men siden de ikke gjorde det, skulle stein ikke bli tilbake på stein i byen, *fordi du ikke forsto at tiden var kommet da Herren gjestet deg.* (v. 44)

Det var ikke første gang at det ble profetert dom over Jerusalem, og historien forteller om at byen falt under fremmede makters angrep. Dette ble alltid tolket som uttrykk for Guds vrede over folkets forfall og frafall. Jerusalems fall som Jesus profeterte om, så han ikke som en tilfeldig historisk hendelse. Det som skjedde, var snarere et uttrykk for Guds skuffelse og sinne over at byen ikke hadde tatt imot Messias da han kom med fred og frelse for byen og innbyggerne der.

Etter at han var kommet inn i byen, oppsøkte han tempelet. Og det som møtte ham der, var nok en stor skuffelse. Jesus som nettopp hadde grått da han ydmykt kom ridende på et esel, reagerer nå mye mer voldsomt. Det han ser på tempelplassen, får ham til å jage ut dem

som drev med handelsvirksomhet der inne. Tempelet skulle ikke være et sted for vanlige, verdslige ting, men et Åndens sted for bønn. Så hadde folket igjen skuffet, og Jesus karakteriserer det han ser som en røverhule.

Dette ble for mye lederne, og de var enige seg i mellom at denne urokråka og gudsbespotteren måtte de få ryddet av veien. Men det var en ting som hindret dem i nettopp dette - folket holdt seg til ham og hørte på ham.

Til prekenen

Det er mange søndager i løpet av kirkeåret hvor vi møter det jødiske folk på Jesu tid og ser hvordan de tok imot ham og det budskapet han kom med. Men denne søndagen setter et særlig fokus på Guds folk Israel og deres forhold til Messias, og derfor er søndagen ofte blitt kalt Israellsøndagen.

Den som har lest litt verdenshistorie, vet at det jødiske folk nesten til enhver tid er blitt utsatt for press, anklager og forfølgelser. Det gjelder ikke bare vår nære fortid med Holocaust, men også i den eldre historien, for eksempel fra middelalderens Europa, hvor vi kan lese om hvordan jødene var presset og forhatt på flere måter. Det er vanskelig å sette fingeren på hva dette kan komme av. Noe av grunnen kan ligge i at jødene alltid har vært en samlet gruppe med felles retningslinjer som skilte seg klart fra andre folkegrupper. De har vist seg sterke som gruppe og har ikke latt seg utslette eller utmanøvrere. Dette kan ha vært kilde til spekulasjon og mistenkeliggjøring. I tillegg er det som kristne vanskelig å komme bort fra at det rent religiøst er noe helt spesielt med det jødiske folk - de er utvalgt av Gud, og deres historie, både før og etter Kristus, vitner om at de er annerledes enn andre folkeslag.

En del håpet og trodde nok at antisemitismen var utryddet, eller i alle fall så kraftig svekket etter 2. Verdenskrig, at den ikke ville utgjøre noen trussel for det jødiske folk lenger. Men historien fra 1945 og fram til i dag viser noe helt annet. Antisemitismen er ikke utryddet, og i dag kan vi se at den igjen har foruroligende gode vilkår i mange land og i mange miljøer.

Det var muligens lettere å vise sympati med jødene og med den nyopprettede jødiske staten rett etter siste verdenskrig. De var et

såret folk som trengte verdenssamfunnets fulle støtte. Det vi har sett av den politiske staten Israel i de senere årene, har skuffet mange, også kristne israelsvenner. På tross av at staten Israel er blitt hardt presset og angrepet av sine naboland, og at flere land har som nummer én på sin agenda å utslette Israel, har dessverre deler av Israels politikk gitt grobunn til det hatet vi kan se i de antisemittiske miljøene som er i vekst.

På tross av Israels politiske feiltrinn er ikke Guds nåde forbi i forhold til dette folket. Han ser på dem på samme måte som en pottemaker håndterer leiren. *Når det karet han holdt på med, ble mislykket - slikt hender med leiren i pottemakerens hånd - så gjorde han det om igjen og laget et annet kar, slik som han ville ha det.* (Jer 18,4) Så lenge det er nådens tid, vil Israel alltid være elsket og få muligheten til en ny start.

Det jødiske folket trenger fortsatt vår oppmerksomhet og vår forbønn. Det finnes holdninger som ikke vil dette folket vel. Det finnes dem som mener at jøder ikke har livets rett, ene og alene fordi de er jøder. Dette kan vi ikke forholde oss passivt til. Som sanne kristne er vi forpliktet på å vise Guds folk omsorg og beskytte dem mot dem som ikke vil dem vel.

Kristen omsorg innebærer også å bringe evangeliet om Jesus til jødene. *Søsken, mitt hjertes ønske og min bønn til Gud er at de må bli frelst,* skriver Paulus i leseteksten fra Romerbrevet. (Rom 10,1) Paulus hadde et brennende engasjement for sine brødre og søstre i Israel. Han visste at Jesus var den lovede Messias, og han, framfor noen, visste også hvor usmakelig det var for en jøde at den usle tømmermannen utga seg for å være Guds sønn. Han hadde lidenskaplig forfulgt de kristne. Men han hadde møtt Jesus, og blitt berørt og overbevist om at han var Messias.

Paulus smerte for sitt eget folk som ikke ville åpne hjertene og se hvem Jesus egentlig var, er vår smerte i dag. De er Guds utvalgte folk, og ingenting kan få han til å glemme dem. Om han så må forme leiren hver eneste dag, gjør han det, for han har valgt dem og kan ikke miste dem.

Det kan sies så mangt om Israels vei til frelse. Og jeg er ingen ekspert. Men ut fra det jeg ser, gjelder også for Guds folk det Jesus sa; *Jeg er*

veien, sannheten og livet. Ingen kommer til Far uten ved meg. (Joh 14,6) Jesus kom først og fremst til sine egne, til Israels sønner og døtre. Det var til dem han proklamerte at veien til Gud gikk gjennom ham selv. Det var fordi de ikke tok imot dette budskapet, at han gråt da han så Jerusalem. Det var på grunn av deres forfall han raste og jaget ut handelsmenn fra tempelplassen. Hans eget folks forherdelse berørte ham på det dypeste. I møte med dette, viste han emosjoner som vi sjelden ser beskrevet hos Jesus. Guds hjerte for Israel var Jesu hjerte for Israel.

Men på denne dagen kan vi ikke bare bli værende i forholdene rundt Guds folk dets frelse, selv om dette fortjener god plass. Vi er i dag blitt en del av Guds folk gjennom frelsen i Kristus, og Gud vil at *alle* mennesker skal bli frelst. På samme måte som Israel forherdet sitt hjerte, er det også mange ikke-jøder som har forherdet hjertet sitt og stengt det for Gud. Det smerter Gud hver gang et menneske vender ham ryggen og ikke vil ta imot han selv og hans frelse. Jesus sa til Jerusalem; *Hadde du bare på denne dagen forstått, du også, hva som tjener til fred!* Det samme sier han til den enkelte i dag - hadde du bare sett og forstått hva som vil gi deg fred. Men det gjør du ikke, og det er det som er grunnen til den grunnleggende uro i menneskesjelen. Augustins kjente bønn beskriver dette; *Du, o Herre, har skapt oss til deg, og vårt hjerte er urolig inntil det finner hvile i deg.*

I dag er nådens tid for deg og meg. *I dag, om du får høre Guds røst, må du ikke forherde ditt hjerte.* For Guds grunnleggende tanker er fredstanker, og de får vi del i gjennom frelsen i Kristus.

Salmeforslag

Umiddelbart vil jeg foreslå bibelsk salme, nr. 93: *I dag, om du får høre Guds røst, må du ikke forherde ditt hjerte.* Denne bibelske salmen setter fokus på noe av det som er dagens tema, nemlig forherdelse av hjertene, samtidig som den virker selvransakende. For om Guds folk skal ransake sine hjerter, og ikke forherde sine hjerter for det Gud har å si, så gjelder akkurat det samme for oss.

Videre salmer som har et spesielt fokus på Israel og misjon for Guds folk; 520, 523. Ellers nr. 507 som også er en misjonssalme,

og nr. 394 som handler om en personlig overgivelse til Jesus.

LISE HORN
Kapellan i Stokke

II. søndag etter pinse

16. august 2009

Luk 19,41-48

Jer 18,1-10

Rom 9,1-5,10,1-4

Teksten

Jesus nærmer seg Jerusalem fra Oljeberget, og på avstand gråter han over både den og folket. Deretter går han inn i sentrum til tempelet og jager ut dem som driver med handel. Slik demonstrerer han at han selv er Herren som gjester Jerusalem uten at byen skjønner dette.

Teksten er hos Lukas den andre profetien om den jødisk-romerske krig og ødeleggelsen av Jerusalem, som skal komme. Den første profetien finnes i kapittel 13,34, og siden i 21, 5f gjentar Jesus at templet skal ødelegges - og i 21,20-24 at Jerusalem skal ødelegges.

To GT-steder er interessante som bakgrunn for å forstå betydningen av tempelrenselsen. "Mitt hus skal være et bønnens hus, men dere har gjort det til en røverhule," ligner på Jeremia 7,11: «Mener dere da at dette huset som bærer mitt navn, er en røverhule?» Dette er fra profeten Jeremias ord i templet, som fortsetter med at han profeterer dets ødeleggelse. Jesus har allerede profetert for disiplene hva som skal skje. Oppførselen hans og sitatet fra Jer 7,11 gjør at handling også for alle andre kan forstås som en dom over templet. Det er trolig en symbolhandling av Jesus, ikke et fullstendig forsøk på faktisk å rense tempelet.

Jesaja 56,7 er også interessant for å se rekkevidden av hva Jesus vil: «Dem fører jeg til mitt hellige fjell og lar dem glede seg i mitt hus der de kan be. Deres brennoffer og slaktoffer skal bli vel mottatt på mitt alter. For mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk». Dette kan få konsekvenser for alle folk.

Prekenen

Det er en spesiell opplevelse å møte norsk-amerikanere. Det er fascinerende med disse amerikanerne som er så interessert i norske tradisjoner og lar seg begeistre ikke bare av naturen vår, men også av gamle hus og byggverk. De er interessert i røttene sine, men hvordan er det med oss kristne? Hvor interessert er vi i våre røtter? Hvordan synes egentlig jøder det er å møte kristne? Er vi like respektfulle og bevisst vår historie og utspring i fra jødedommen? Vi liker amerikanere så lenge de er begeistrede turister, men jeg tror vi alle ville vært skeptiske dersom de kom som misjonærer, uten å ta hensyn til at vi har vært kristne i 1000 år.

I menigheter i Norge vil jeg tro at det er variabelt med kunnskap om og forhold til Israel. Trolig er inderligheten og engasjementet på tilbakegang, og det at denne søndagen får helt andre tekster i forslaget til ny tekstbok, tror jeg er et symptomatisk trekk. Inntil det eventuelt skjer, handler denne søndagen om både oss, Israel og vårt forhold til hverandre. Det er et komplisert forhold.

Jesus gjør et voldsomt inntrykk på oss i denne teksten. Han viser seg som lidenskapelig engasjert og er sterkt preget av menneskelige følelser. Han gråter og er fortvilet, men viker ikke unna konfrontasjon. Han markerer sin sak, koste hva det koste vil, og er langt fra noen mystiker, visdomslærer eller filosof som er opptatt av indre ro og kontroll. Tempelrenselsen er gjerne den episoden som har gitt sterkest grobunn for å se Jesus som en revolusjonær opprører og er et kjent motiv i kunsten, f.eks "Utdrivelsen fra Tempelet" av El Greco. Og der hvor Jesus kan ha kommet inn med utsyn over Jerusalem ligger kirken "Dominus flevit" (Herren gråt).

Den nokså uhørte oppførselen av Jesus i tempelet kan bare forklares med at han selv forstår seg som *Messias*. På stedet som markerer

folkets paktsforhold til Gud, viser han at en ny pakt skal komme, og konsekvensen av denne pakten er at frelsen tilbys til alle folk. Jesu gråt er et uttrykk for det smertelig tragiske ved at paktsfolket ikke forstår at han faktisk er deres Herre som kommer med en ny pakt, og at byen kommer til å bli lagt øde. Den nye pakten kan kanskje forstå som en nådepakt, både på tross av israelsfolkets synder og på tross av de andre folkenes synder mot paktsfolket - Jerusalems kommende fall.

I prekenen bør det sies at Kristus i dag skal forkynnes for alle, også for jøder, men det kan ikke underslås at kirken har skyld i undertrykkelse og diskriminering av jødene opp gjennom historien. Selv i 2009 har vi opplevd en Holocaust-fornektende biskop som gjorde sitt til at Pavens besøk ikke var helt uproblematisk. Vi må som kirke derfor opptre varsomt, men må samtidig holde fram våre jødiske røtter. Vi var i begynnelsen en jødisk bevegelse, og vår tro er at Jesus var oppfyllelsen av jødiske Messias-forventninger. Det er grunn til å minne om at det finnes Jesus-troende, eller messianske jøder i dag, og kanskje er det bare de som kan drive misjon blant jøder med troverdighet i dag.

Dermed er ikke dette dagen for å droppe syndsbekjennelsen. Den burde kanskje heller vektlegges, eller flyttes til forbønnen for å vise at vi vil ta historien på alvor og virkelig gjøre kirken til et bønnens hus. Når vi hører Ordet fra Gud, kan vi fylle kirken med vår bønn, ikke bare som en ytre from tilbedelse, men fordi det er oppstått av en Gud som forandrer vårt indre. Det er også bare Gud som kan skape noe nytt der vi mennesker har feilet. Omvendelsen er mulig bare fordi Gud kan gjøre oss nye. Det makter vi ikke i oss selv. Teksten om pottemakeren sier dette på en flott måte. Det må være vår bønn at Gud stadig skal forvandle også oss som kirke. Kanskje er en gjennomarbeidet forbønn med syndsbekjennelse den viktigste delen av gudstjenesten i dag?

Dersom vi stiller oss på samme sted som Jesus og ser utover Jerusalem, vil vi i dag se en delt by. Her er det ikke fred, men nok ufred til å gråte over. Jerusalem er et av kjernepunktene i konflikten mellom israelere og palestinere og kan ikke overses. Denne ufreden kan ikke få fortsette. Vi må arbeide for fred og forsoning,

og her må kirken være en pådriver. Det finnes kristne på begge sider av konflikten, men vil det gjøre det for all framtid? Hvor lenge orker den kristne minoriteten i Betlehem å holde ut? De kan ikke glemmes og bør ikke sviktes av oss, men må tas med i forbønnen. Prekenen kan også vanskelig komme unna å kommentere dagens betente situasjon.

Det at ondskap og ufred finnes, vil jo også være en jødisk innvending mot den kristne tro på Jesus som Messias: Han brakte ikke de messianske tilstander med seg! Det kristne svaret er at Messias' gjerning er et ufullført drama. Oppstandelsesvitnesbyrdene forteller om at Jesus er oppreist som Messias, men den siste akten gjenstår og fullføres med Jesu gjenkomst. (Apg 3,14-26 er en tekst som utfolder dette på en flott måte.) Når det skjer, skildrer åpenbaringen det ved det nye Jerusaleem og at Gud ikke lenger gråter, men selv tørker bort tårene fra våre øyne. Det er et håp vi ikke må gi opp.

MARTIN AALEN HUNSAGER
Kapellan i Åsane

12. søndag etter pinse

23. august 2009

Prekentekst: Lukas 18,9-14

Lesetekster: Jesaja 2,12-17 og Romerbrevet 3,21-26

Til dagen

Denne dagen er vi så heldige at vi skal få løfte fram det aller mest sentrale i troen vår: Frelsen og syndenes forlatelse ved Guds nåde, tatt imot i tro. Fortellingen om fariseeren og tolleren er en klassiker; de to personene er gode eksempler på lovens vei til frelse og evangeliets vei til frelse. Den siste fører fram; den første er en blindvei. Samtidig er teksten en advarsel til oss mot å gå i fariseismens felle og en påminnelse om å ikke likne fariseeren i hans selvgodhet og stolthet.

Til teksten

I denne lignelsen møter vi to karakterer som er kjente typer fra evangeliene. Typisk for fariseerne er at de er opptatt av å holde loven til punkt og prikke, men de henfaller lett til en syndig selvtretferdighet og anklages for å mangle ekte kjærlighet til Gud (Luk 11,37ff). Tollere assosieres med syndere og dem som befant seg utenfor det gode selskap, men det er flere fortellinger om at de var mottakelige for Jesus (Luk 5,27ff; 19,1ff). Det er lett å forstå denne lignelsen som en anklage mot fariseerne, men hvis vi ser nøye etter, ser vi at det ikke er tilfelle. Målgruppen for lignelsen er "noen som stolte på at de selv var rettferdige, og så ned på alle andre" (v.9). Disse "noen" identifiseres ikke som fariseere, men kan i utgangspunktet være hvem som helst. Hvis vi ser på sammenhengen teksten står i, får vi inntrykk av at denne lignelsen, sammen med det foregående avsnittet, er en fortsettelse av det Jesus sier til disiplene fra 17,22. Fariseeren i lignelsen er dermed ikke primært en representant for fariseerne som gruppe, men for alle, uansett sosial tilhørighet, som stoler på sin egen rettferdighet og ser ned på andre. Denne målgruppen kan like gjerne være i disippelflokken. Dette er verd å merke seg for oss som er vant til å tenke at "vi er i hvert fall ikke slik som fariseerne".

Vi som leser denne teksten i dag, har fått våre sympatier formet av NTs fortellinger. Vi vet at fariseerne som regel er Jesu motstandere,

mens tollerne har vi gjerne mer sympati for. Derfor må vi huske at for dem som hørte denne lignelsen, var dette trolig omvendt. Fariseerne var en skriftlærd bevegelse som nøt respekt i folket. De representerte den rabbiniske tradisjonen og var den drivende kraft i synagogemiljøet. Fariseerne var mennesker man gjerne lyttet til. Tollerne var derimot sett ned på - de sto i okkupasjonsmaktens tjeneste og ble stadig anklaget for å berike seg urettmessig. I evangeliene nevnes de ofte i samme setning som syndere og prostituerte. For dem som hørte lignelsen fortalt, har det trolig vært en smule provoserende at tolleren ble erklært rettferdig, men ikke fariseeren.

Fariseeren fremstilles i utgangspunktet som en rettskaffen mann. Han er ærlig - og trofast mot kona. Han faster to dager hver uke - mandag og torsdag var fariseernes fastedager - til tross for at loven påbød faste bare noen få utvalgte dager i året. Han gir tiende i tråd med fariseernes praksis, som var strengere enn det loven påla. I alt dette er han et godt forbilde. Problemet hans er selvrettferdigheten. Bønnen hans er egentlig knapt noen bønn i det hele tatt. Han hverken ber Gud om noe eller takker for Guds godhet. Han bare ramser opp sin egen fortreffelighet. Derfor er det ikke noe å undres over at han ikke går hjem rettferdig for Gud, for han har jo slett ikke bedt om Guds rettferdighet.

Tollerens livsførsel får vi faktisk ikke vite noe om. Han ber ikke om tilgivelse for konkrete synder, og vi vet heller ikke om han var blant dem som krevde ekstra betalt og beholdt mellomlegget selv. Tollerne ble sett ned på, men NT sier ikke noe om at det er galt i seg selv å være toller. Da noen tollere ville bli døpt og spurte døperen Johannes hva de skulle gjøre, sa han ikke at de skal slutte i jobben sin, men han påbød dem å være ærlige og ikke snyte folk (Luk 3,12f). Når Jesus forteller om tolleren, aktiviserer han fordommene hos tilhørerne, men han bekrefter dem ikke gjennom en eksplisitt synsbekjennelse. Dermed er heller ikke tolleren primært en representant for sin gruppe, men for hver og en som vet om sine synder og sitt behov for tilgivelse. I motsetning til fariseeren ber han om Guds nåde - og han får den.

Til prekenen

Tekstens vers 9 sier oss hvem denne lignelsen fortelles for, og gir dermed også et godt utgangspunkt for prekenen. Det handler om å ha et rett perspektiv på oss selv og om å ha et rett perspektiv på menneskene rundt oss. Konklusjonen på fortellingen gir også en god retning for prekenen: Vi skal veilede menighetene våre slik at vi også kan være blant dem som går rettferdige hjem.

På en måte kan det virke krevende å preke over en slik tekst. Temaet er så klassisk, så velkjent. Vi blir ikke frelst på grunn av gjerningene våre. Vi blir frelst på grunn av Guds nåde i Jesu død og oppstandelse. Hvordan kan vi gjøre dette gamle omkvedet nytt og spennende? Men selv om dette hører med til barnelærdommen, så trenger vi å høre evangeliet på nytt og på nytt. Det å kunne de teologiske sannhetene med hodet er ikke det samme som å ha tatt dem inn over seg. Vi lever i et samfunn hvor vi stadig vurderer og måler hverandre og setter hverandre i bås. Hvem av oss har aldri sett på et medmenneske med en smule forakt, og tenkt "jeg er glad jeg ikke er som han der"? Og hvem av oss kjenner ikke på jaget etter å prestere, gjøre godt inntrykk, leve opp til forventningene? Dette gjelder ikke mindre i kirken enn andre steder. Selv om vi vet at vi er frelst av nåde, så har livet som kristen lett for å handle om alt vi skal gjøre, alle aktivitetene, alle bidragene våre, slik at vi glemmer å hvile i Guds nåde.

Jeg ser for meg at en preken denne dagen kan bestå av følgende momenter:

1) Noen refleksjoner rundt hvem de to personene er. Hva er det som kjennetegner dem? Hvilke sterke sider har de - og hvilke svake? Hvilke trekk hos dem kan vi kjenne oss igjen i? Denne delen av prekenen kan med fordel ha med litt historisk bakgrunn om fariseere og tollere på Jesu tid, men den bør likevel ikke forbli i historien. Tolleren og fariseeren er tidløse typer som begge to lever blant oss i dag. Begge to utfordrer oss, hver på sin måte.

2) Utfordring til tilhøreren: Hva er kjernen i din tro? Livet som kristen kan handle om mye. Gud kaller oss til å leve i tilbedelse til ham, i fellesskap med våre troende søsken, i vekst og helliggjørelse, i tjeneste for kirken og i misjon for verden. Alt dette er gode ting. Likevel skal

ikke kjernen i troen være alle våre aktiviteter og alt vi gjør. Dette må springe ut av at vi stadig ber tollerens bønn: Gud, vær meg synde nådig. Bare hvis denne bønnen er utgangspunktet for troen vår, kan vi leve et sunt og trygt liv som Guds barn. Da ligger ikke vår identitet i våre egne bidrag, men i at vi er tilgitte syndere.

3) Dette igjen utfordrer oss på hvordan vi ser på menneskene rundt oss. Ingen har så godt utgangspunkt som tilgitte syndere til å se andre menneskers verdi. En tilgitt synde vet at han er helt avhengig av Guds nåde, og at ikke noe av det han selv gjør, kan bringe ham nærmere Gud. Dermed har han heller ikke grunnlag for å se ned på andre mennesker, for han vet at han selv er i samme båt som dem.

4) Prekenen kan gjerne inneholde en invitasjon til nattverdbordet. Stadig lever mange i den misforståelsen at nattverden bare er for dem som er tilstrekkelig verdige. Si for eksempel til menigheten at de som lever fullkomne liv og aldri har gjort noe galt, kan bli sittende i ro når det er nattverd. Den er ikke for dem. Men de som ikke er gode nok i seg selv, alle syndere som trenger tilgivelse, de er velkomne til nattverd. Det er nettopp dere nattverden er til for.

5) Avslutt gjerne prekenen med å la hele menigheten be tollerens bønn i kor: Gud, vær meg synde nådig.

Til gudstjenesten

Menigheten bør få mulighet til å konkret ta imot tilgivelse for syndene i denne gudstjenesten. Hvis man følger mitt tips om å invitere til nattverd i prekenen, er det selvsagt naturlig å ha nattverd denne søndagen. Alternativt er dette også en god dag for allment skriftemål; det er en god ting å få tilsagt syndenes forlatelse med håndspåleggelse, som et tydelig tegn på at man kan gå hjem rettferdig for Gud. Dette bør en hver menighet tilby med jevne mellomrom. Aller helst skal vi kanskje denne dagen ta tid til begge deler, både skriftemål og nattverd?

Dagens tema har en dobbelhet i seg: Advarselen mot å stole på sin egen rettferdighet og se ned på andre står sammen med invitasjonen til å be tollerens bønn og få tilgivelse fra Gud. Begge disse temaene bør reflekteres i salmevalget.

Følgende salmer kan passe godt denne søndagen:

- 709: Har vi sten i våre hender
- 449: Ren og rettferdig
- *61: Forunderleg, eit vrak som meg (eventuelt på engelsk: Amazing grace. Originalteksten er best, etter min mening.)
- 710: Vi rekker våre hender frem
- 638: Opp, jublende sang!
- 378: Da Jesus satte sjelen fri

FRODE GRANERUD
Kapellan i Notodden

TEKSTKOMMENTAR TIL PRØVEMENIGHETENE

Harald Kaasa Hammer

FORSLAGET TIL NY TEKSTBOK: FRA 10.-15. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

Fra 7. til 11. søndag i treenighetstiden har vi tekstgrupper som fokuserer på livet i Guds skaperverk. 12.-16. søndag i treenighetstiden faller oftest sammen med semesterstart og har tekster om det gamle og det nye paktssamfunn, om menigheten, om medarbeidere og nådegaver, om kjærlighet og tjeneste og et helt hjerte.

10. søndag i treenighetstiden, andre rekke

9. august 2009

5 Mos 15,7-8.10-11 *Lukk opp hånden*

1 Joh 3,13-18 *Den som lukker sitt hjerte*

Luk 16,19-31 *Den rike mann og Lasarus*

Poetisk tekst: Salme 146, 5 / 6a / 6b-7 Omkved: v 2

Fortelling: 1 Mos 4,1-16 Kain og Abel

Inngang i tekstene

Tekstene denne dagen handler om våre penger og vårt ansvar både for myndighetene og for de fattige. Flere av tekstene er hentet fra 2. og 24. søndag etter pinse i nåværende tekstbok.

I første rekke leser vi tekster om forpliktelsene overfor myndighetene. Forpliktelsene skal ikke styres bare av frykt for straff, men av et positivt ansvar. GT-teksten er talt inn i folkets eksilsituasjon og epistelteksten til menigheten i Rom, der kristenforfølgelsen hadde ett av sine utspring. Evangelieteksten handler om å betale skatt til keiseren som okkuperte Israel.

I tredje rekke sier Forkynneren at vi ikke kan ta med oss rikdommen ut av dette livet. Epistelteksten setter opp rikdommens farer mot et liv i tro til Gud. Evangeliet advarer mot grådighet og å samle skatter til seg selv i stedet for å ha sin rikdom i Gud.

I år leser vi andre rekke. GT- og epistelteksten har utfordrende ord om gjerrighet og vilje til å dele med den fattige. Det handler om kjærlighet eller tomme ord. Fortellingen om den rike mann som lærte seg å leve med den fattige Lasarus utenfor porten, viser hvor skjebnesvangert forholdet mellom rik og fattig er i evighetsperspektiv. I dødsriket begynner den rike å be for sine levende brødre. Det er nettopp i denne sammenhengen vi får et glimt av mellomtilstanden.

Første rekke har slektskap med tekster på 1. og 17. mai og Olsok. Andre rekke har slektskap med første og annen rekke på 6. søndag i treenighetstiden og med Høsttakkefest. Tredje rekke har slektskap med første rekke 4. søndag i treenighetstiden. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

GT-teksten er ny. Epistel- og evangelieteksten er fra 2. søndag etter pinse i nåværende tekstbok. Se tekstgjennomgåelse i LK 9/2009.

11. søndag i treenighetstiden, andre rekke

16. august 2009

3 Mos 19,16-18 *Du skal ikke baktale din neste*

Jak 2,1-9 *Rike og fattige i menigheten*

Luk 10,25-37 *Den barmhjertige samaritan*

Poetisk tekst: Salme 33, 13 / 14-15 / 16 Poetisk

tekst: Salme 1, 1 / 2 / 3 Omkvad: v 6a

Fortelling: 1 Mos 6,9-8,22 Storflommen og Noah-pakten

Inngang i tekstene

Tekstene denne dagen viser at Gud har satt oss inn i relasjoner med mennesker han sender i vår vei, enten de er de aller nærmeste, av et annet folk eller en fiende.

I første rekke fokuserer GT-teksten på den nærmeste som kan trenge hjelp. I Apg legges det prinsipielle grunnlaget for omtanke: at alle er skapt av ham og lever og rører seg i ham. Evangeliet gir oss den gylne regel og forsikrer oss om at Gud gir gode gaver til den som ber.

I tredje rekke er fiendene i fokus. GT-teksten bryter ned tanken om at Gud bare bryr seg om det utvalgte folk. Filipperne får oppmuntring til å sette andre høyere enn seg selv. Jesus kaller sine disipler til å elske og velsigne, slik som den himmelske Far.

I år leser vi andre rekke om hvem som er vår neste, og hvem som er en god neste for andre. Jesus forteller om den barmhjertige samaritan. Vi hører den gylne regel fra GT og får den konkretisert og bekreftet i Jakobs brev.

Tredje rekkes tekster har slektskap med tekstene om jødefolket neste søndag. 3. rekkes evangelium finnes også på 15. søndag i treenighetstiden. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

GT- og evangelieteksten er fra 14. og epistelteksten fra 24. søndag etter pinse. Se tekstgjennomgåelse i LK 14/2007. [Denne teksten vil også bli gjennomgått i LK 14/2009 - red. anm.]

12. søndag i treenighetstiden, andre rekke

23. august 2009

2 Mos 20,1-20 De ti bud

Gal 4,31-5,6 Frihet i Kristus

Mark 2,21-28 Jesus og sabbaten

Poetisk tekst: Salme 89, 2a / 2b / 3 Omkved: v 6

Fortelling: 2 Mos 19,20;20,1-20 De ti bud

Inngang i tekstene

På denne og neste søndag åpner vi tekster om det gamle og det nye paktssamfunn, sentrale tekster om jødefolkets plass i frelseshistorien, om forskjellen på den gamle og den nye pakt, og om menigheten.

I første rekke møter vi Jesu fortvilelse over at Guds paktsfolk ikke tar imot Guds egen Sønn. I GT-teksten hører vi folkets rop til Gud og Guds rop til folket. Paulus deler Guds ambivalens mellom Guds mange gaver til folket og at de likevel er så fjernt fra Guds rettferdighet.

I tredje rekke fører tekstene oss inn i spenningen mellom trellekår og barnekår og friheten i Kristus.

I år leser vi andre rekke. Vi dveler ved de ti bud og ser hvordan Jesus på ny må vise at budene er på livets side. Epistelteksten setter opp et tydelig skille mellom den gamle og den nye pakt, markert ved omskjærelsen.

Tekstene denne dagen har slektskap med Kristi åpenbaringsdag. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

GT-teksten er hentet fra 19. søndag etter pinse, men utvidet med v 7-11. Epistel- og evangelie-teksten er hentet fra 18. søndag etter pinse. Se tekstgjennomgåelse i LK 15/2007.

13. søndag i treenighetstiden, andre rekke

30. august 2009

1 Kong 17,8-16 Enken i Sarepta

1 Tess 5,16-24 Må ånd, sjel og legeme bli bevart

Matt 11,28-30 Kom til meg dere som strever

Poetisk tekst: Salme 145, 4 / 5 / 6 Omkved: v 3
Fortelling: Joh 6,1-15 Jesus metter 5000

Inngang i tekstene

Det første forslaget til tekster denne dagen la opp til tjenestetekster, men Nemnd for gudstjenesteliv gjorde dagen til en ikkebekymringsdag. Dette er i tråd med en tradisjon som forstår Matt 6,24-34 mer som en generell ikkebekymrings-tekst på skapelsens plan enn som en tekst om Guds arbeidsgiveransvar for disiplene.

I første rekke bygger GT- og epistelteksten opp rundt Jesu ord om liljene på marken. Nehemja viser til Guds ledelse gjennom ørkenen, og Hebreerbrevet følger opp: "La ikke kjærlighet til penger styre livet, men nøy dere med det dere har. For Gud har sagt: Jeg slipper deg ikke og svikter deg ikke." (Det er en finurlighet å nåværende tekstbok ikke tok med første del av dette verset!)

I tredje rekke fokuseres på takken. Jesaja takker for at Gud har spart hans liv og kastet hans synder bak sin rygg. Paulus oppmuntrer Efeserne til alltid å takke. Jesus fremhever samaritanen som ga Gud ære for helbredelsen.

I år leser vi andre rekke, hvor Jesus innbyr alle som strever til hvile og til å bruke hans eget bærebånd: tålsomhet og ydmykhet. Enken i Sarepta brukte sine siste ressurser på Herrens tjener og ble rikelig velsignet. Paulus skrev at Herren er trofast, så han kan bevare tessalonikerne.

Det er slektskap mellom enken i Sarepta og enken som gir alt hun eier på 16. søndag i treenighetstiden. Ellers er bekymring og tillit tema på Nyttårsaftnen og Høsttakkefest. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

Tekstene er hentet fra 8., 15. og 22. søndag etter pinse i nåværende tekstbok. Se tekstgjennomgåelse i LK 16/1994.

14. søndag i treenighetstiden, andre rekke

6. september 2009

2 Krøn 1,7-12 Salomo ber om visdom

Ef 4,7-16 Så Kristi kropp kan bygges opp

Luk 12,41-48 En tro og klok forvalter

Poetisk tekst: Salme 92, 13 / 14 / 15 Omkved: v 2

Fortelling: 2 Krøn 1,7-12 Salomo ber om visdom

Inngang i tekstene

Tekstene denne dagen åpner for oss hvordan Gud utrustrer og bygger opp sin menighet, med utgangspunkt i de evner han har skapt hver av oss med, eller i tillegg til dem.

I første rekke fokuserer tekstene på evner Gud har skapt oss med og den utrustning han gir til tjeneste. GT-teksten er en lang og fargerik beskrivelse av folkets gaver til tabernaklet og utrustning av evnerike arbeidere til å bygge det. Teksten kan (til nød) kortes ned til 35,30-36,1. Paulus skriver om de ulike nådegavene og understreker at Ånden er den samme. Herren i Jesu lignelse delte ut talenter etter som hver enkelt hadde evne til, og trakk dem til ansvar for forvaltningen.

I tredje rekke kaller Jesus disiplene sine for venner, og understreker at det er han som har kalt dem og satt dem til å bære frukt. Jetro gir Moses råd om å delegerer oppgaver, og apostlene innsetter nye tjenere i menigheten, slik at de selv kan vie seg til bønner og tjenesten med Ordet.

I år leser vi andre rekke om hvordan Jesus har satt disiplene til å være trofaste og kloke forvaltere som skal gi de andre tjenerne mat i rette tid. Gud betrodde Salomo stor makt siden Salomo ba om visdom og forstand og ikke om rikdom, gods og ære. Paulus skrev til efeserne at Kristus ga noen til å være apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere for å utruste de andre kristne til tjeneste. Hver enkelt har fått tilmålt sin oppgave.

Det er slektskap med Vingårdssøndag og Pinsedagene. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

Evangelietekstene i første og annen rekke er de samme som på 10. søndag etter pinse i nåværende tekstbok. GT-teksten er ny. Efeser-

brevsteksten er tilleggstekst på Pinsedag i nåværende tekstbok. Se tekstgjennomgåelse i LK 11/2008.

På vei mot prekenen

Det er verd å merke seg at evangeliet har med vers 41 som er utelatt mellom to perikoper i nåværende tekstbok. Uten dette nøkkelverset kan teksten legges ut som en generell tekst om forvalteransvaret. Det er påfallende at der ordet forvalter brukes som mer enn en yrkestittel på Jesu tid, er det ikke om naturforvaltning. Forvalter brukes bare om å forvalte Guds ord og mysterier og hans mangfoldige nåde.

Men fordi om ikke forvalter-ordet brukes slik vi gjør det i dag, har vårt ansvar for å forvalte naturen solid bibelsk forankring, for eksempel i 1 Mos 1,28-30 om planter og alt som har livsånde i seg, og 1 Mos 2,15 om å dyrke og passe hagen. Nemnd for gudstjenesteliv tok bort disse tekstene på ordinære kirkeårsdager. 1 Mos 1,28-30 leses bare der det er gudstjeneste på påskenatt.

15. søndag i treenighetstiden, andre rekke

13. september 2009

Mika 6,6-8 Herren har sagt hva godhet er

1 Kor 12,12-16 Kroppen og lemmene

Matt 5,38-48 Elsk deres fiender

Poetisk tekst: Salme 67, 2b-3 / 4 / 5 Omkved:
v 2a

Fortelling: Luk 10,38-42 Jesus hos Marta og Maria

Inngang i tekstene

Tekstene denne dagen handler om den mangfoldige kjærligheten: Kjærligheten til Jesus, til fiendene og kjærligheten mellom Jesu disipler.

I evangeliet i første rekke tar Jesus Maria i forsvar for at hun har valgt hengivelse fremfor Martas geskjeftighet. I norsk tradisjon er det levert mange forsvarstaler for Marta på denne dagen, men treffer de Jesu anliggende? Paulus takker for menighetens omtanke og understreker Guds omsorg både i rikdom og fattigdom. Også GT-teksten forsikrer om at Gud ikke vil slippe den som vender om til ham.

I tredje rekke møter vi Ruts rørende kjærlighet og trofasthet mot sin svigermor, og vi leser fra kjærlighetens høysang i 1. korinterbrev. Jesus sier: Hvis dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet. Han knytter disiplenes kjærlighet til sin kjærlighet.

I år leser vi andre rekke og møter Jesu utrustning og tilskyndelse til en godhet som til og med kan omslutte våre fiender. Vi skal ha vår (helt) himmelske Far som forbilde, han som lar både onde og gode oppleve sol og regn. Epistelen om kroppen og lemmene henger ikke helt sammen med de to andre tekstene.

Tekstene denne dagen har slektskap med 9. søndag i pinsetiden som har tekster om vennskap, samliv og familie. Annen rekkes evangelium omfatter evangeliet i tredje rekke på 11. søndag. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

Vers 8 i GT-teksten leses på 1. mai i nåværende tekstbok. Resten av teksten er ny. Epistelen er nå tilleggstekst på 2. pinsedag. Evangeliet er satt sammen av to tekster på 14. søndag etter pinse. Se tekstgjennomgåelse i LK 13/2008.

HARALD KAASA HAMMER

hkhammer@online.no

Med dette avrundes gjennomgåelsen av tekstene i forslaget til ny tekstbok. Høringsfristen er 15. september. Redaksjonen vil rette en hjertelig takk til Harald K. Hammer for det han har bidradd med i sine gjennomganger, både av selve tekstene og av kirkeåret slik det antas å bli når den nye tekstboken trer i kraft.

Vi viser imidlertid til spørsmålet vi stilte i forrige nummer av LK (s. 299), om hvorvidt det er aktuelt på be Hammer fortsette sine gjennomgørelser av den nye tekstboken, og ber om at tilbakemeldinger sendes (redaksjon.lk@lutherforlag.no) innen 15. juli.

Redaksjonen

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

LEDIGE STILLINGER

Hamar bispedømme

Vi søker kapellan til følgende spennende og utfordrende stilling

KAPELLAN i Hamar domprosti

Se fullstendig utlysningstekst på www.nav.no og på www.kirken.no/hamar

For ytterligere informasjon kontakt Hamar bispedømmekontor tlf. 62550350

SØKNADSRIST: 15. juli 2009.

Agder og Telemark bispedømme

Vikariat som sokneprest i Skien prosti med Gjerpen sokn som tjenesteområde er ledig fra høsten 2009. Vikariatet har en varighet på to og et halvt år.

Gjerpen sokn inngår i et arbeidsfellesskap i Skien prosti som kalles sone Skien øst. Følgende sokn hører inn under denne sonen: Skien, Gjerpen, Siljan og Borgestad.

Gjerpen sokn er en del av Skien kommune. Det omfatter landdistrikter og tettbebyggelse øst og nord for Skien sentrum. Gjerpen sokn med Valebø og Luksefjell har ca. 7000 innbyggere, og tallet er stigende på grunn av nybygging. Antall medlemmer i DnK er 6400.

Soknet har tre kirker: Gjerpen kirke fra 1153. Det er en meget vakker steinkirke med ca. 500 sitteplasser. Ved siden av kirken ligger det et gravkapell med plass til 300.

Valebø kapell, som ligger ca. 25 km fra hovedkirken, er bygget i 1903 og har plass til 100. Luksefjell kapell, ca. 25 km fra hovedkirken, er bygget i 1858 og har plass til ca. 100. Vealøs sportskapell ligger i Gjerpen sokn. En egen stiftelse styrer virksomheten der. Gjerpen menighet har eget menighetshus som ligger ca. 300 m fra kirken.

Den gamle forpakterboligen som ligger like ved kirken, er gjort om til menighetskontor. Det er planer om å rive bygningen og reise et moderne kontorbygg med en liten menighets-sal.

Gjerpren sokn har sokneprest, kapellan, organist og kirketjener i hele stillinger. Dessuten kontorfullmektig i 60 % stilling, menighetslønnet diakoniarbeider i 60 % stilling og kateket i samarbeid med Borgestad sokn.

Gudstjenester og kirkelige handlinger foredeles etter oppsatt plan. Kapellane har ansvar for konfirmantarbeidet, men soknepresten trekkes sporadisk inn i konfirmantarbeidet.

Gjerpren kirke har stort sett gudstjeneste hver søn- og helligdag. Valebø har ca.12-14 gudstjenester årlig og Luksefjell 4-5.

I Gjerpren sokn ligger Gjerpren sykehjem med plass til ca.50 beboere. I tilknytning til sykehjemmet er det bygget 32 omsorgsleiligheter. Prestene og diakoniarbeider har regelmessige andakter på sykehjemmet pluss hyggesamvær en søndag i måneden i samarbeid med Normisjon.

Kirkesøkninger er forholdsvis god. Årlig forrettes det ca 80 dåp, 30 vielser, 70 gravferder og konfirmantkullene ligger på ca.70. En stor del av vigslar og gravferder forrettes av prester fra nabomenighetene.

Soknepresten har sete i menighetsrådet, menighetsrådets arbeidsutvalg og fungerer som stabsleder.

Menighetslivet i Gjerpren er preget av at det er et aktivt arbeid gjennom organisasjonene; særlig Normisjon og NMS står sterkt. Det er 3 bedehus i soknet. Det meste av barne- og ungdomsarbeidet i menigheten skjer på to av disse bedehusene (barnekor, barneforening og yngresarbeid).

Det er godt samarbeid mellom de ulike arbeidslag og med Det norske Misjonsforbund som har en aktiv menighet i øvre del av soknet.

Menigheten har månedlige hyggetreff for eldre. Vi har et aktivt menighetsråd som vil satse på barn og unge. Det er bl.a. satt i gang babytrall med stor oppslutning. Diakoniarbeideren skal ha et spesielt ansvar for dette arbeidet. For tiden arbeides det med å få i gang speidergruppe tilsluttet KFUM-KFUK.

I Gjerpren sokn er det 1 ungdomsskole og 2 barneskoler. Det er godt forhold til skolene med faste julevandringar og julegudstjenester.

Gjerpren sokn har Borgestad sokn som samarbeidende menighet. Det er til sammen 3 prester i de to soknene som deler på gudstjenester og kirkelige handlingar. Soknepresten

i Gjerpren har hovedtyngden av arbeidet i Gjerpren sokn.

Det er ikke boplikt knyttet til vikariatet.

Når stillingen lyses ut permanent etter endt vikarperiode, er det boplikt til stillingen. Gjerpren prestegård ligger like ved kirken. Den er forholdsvis stor, men med alt på en flate. De siste årene er den blitt pusset grundig opp. Boligen har moderne innredning og er i god stand. Den er et hus med sjarm og atmosfære.

Til boligen følger stabbur, 2 garasjer og et større redskapshus. Boligen ligger snaue 2 km fra Skien sentrum.

Den som blir tilsatt, må rette seg etter:

- Endringer i tjenesteordning for menighetsprester og regler om lønnsforhold for geistlige tjenestemenn.

- Alle avgjørelser som måtte bli tatt, i forhold til tjeneste og tjenestested.

Stillingen er lønnet i stillingskode 0930 sokneprest lønnstrinn 53-75.

Lønnplasseringen er avhengig av kvalifikasjoner, ansiennitet m.m.

Pensjonsinnskudd. Til lønnen kommer regulativmessige godtgjøringar og skyssgodtgjøring etter statens regulativ.

Kvinner oppfordres til å søke.

Det benyttes bokmål. Søker må bekrefte at han/hun behersker begge målføre.

Det blir stilt særskilt krav til samlivsform i tråd med Arbeidsmiljøloven §13.3.3

Søknadsfrist: 20.08.09

Vi foretrekker elektroniske søknader med CV, vitnemål og referanser levert via vårt elektroniske søkersystem. Det vises til Agder og Telemark bispedømmes hjemmesider www.kirken.no/agder.

For informasjon om søknadsprosedyre kontakt arkivleder Tone W. B. Ellingsen tlf 38 10 51 20.

Nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til prosten i Skien, tlf. 90 14 32 31 eller Agder og Telemark bispedømmekontor, tlf. 38 10 51 20.

Semesteremne i jødisk-kristne studier

Relevant og unik etterutdanning

30 studiepoeng over to semestre

"Studiet i jødisk tradisjon og jødisk-kristne relasjoner bør være obligatorisk for alle som interesserer seg for Jesu forkynnelse og kirkens jødiske røtter."

Kenneth Ellefsen, studieveileder, Fjellhaug

"Foreleserne har med faglig dyktighet og evne til kommunikasjon gitt meg et studieår jeg ikke vil glemme. Kurset i jødisk tradisjon og jødisk-kristne relasjoner kan anbefales for dem som arbeider i skole, misjonsorganisasjoner og menigheter."

Bjørg Bakke, lærer/misjonær

- Godkjent av PF som teoretisk modul for spesialisering i praktisk prestetjeneste
- Undervises mandagskvelder fra september til april
- Hovedlærer er dr. theol. og ekspert på Qumran -tekstene Torleif Elgvin
- Søknadsfrist 17. august 2009
- Se mer info på våre nettsider: www.staffeldtsgate.no

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, prost Jan Otto Myrseth og kapellan Sunniva Gylver.

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, v/*Eyolf Berg*,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: *Eyolf Berg*.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/*Eyolf Berg*,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 525,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 650,- pr. år.
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 500,- +mva
2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 900,- +mva
3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1500,- +mva
4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1500,- +mva
5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2000,- +mva
6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 2500,- +mva
7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 4000,- +mva

ISSN 0332-5431

